অধ্যায় ১১ ঃ চালান হিচাপ (CONSIGNMENT ACCOUNT)

অধ্যায় গাঁথনি (UNIT STRUCTURE)

১১.১ উদ্দেশ্য

১১.২ পৰিচয়

১১.৩ চালানৰ ধাৰণা

১১.৪ চালানী ব্যৱসায়ৰ লগত জড়িত গুৰুত্বপূৰ্ণ পদসমূহ

১১.৫ চালানৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ

১১.৬ চালানৰ সুবিধাসমূহ

১১.৭ চালান আৰু বিক্ৰীৰ মাজৰ পাৰ্থক্যসমূহ

১১.৮ চালানী ব্যৱসায়ৰ ববে হিচাপসম্পৰ্কীয় ব্যৱস্থাৱলী

১১.৯ অবিক্ৰীত চালানী মালৰ মূল্যায়ন

১১.১০ স্বাভাৱিক আৰু অস্বাভাৱিক লোকচানৰ অৰ্থ

১১.১১ স্বাভাৱিক লোকচান আৰু অস্বাভাৱিক লোকচানৰ মাজৰ পাৰ্থক্যসমূহ

১১.১২ বিজক মূল্যত পণ্য প্ৰেৰণ

১১.১৩ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১১.১৪ অধিক জানিবলৈ

১১.১৫ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১১.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- চালানী ব্যৱসায়ৰ ধাৰণাৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- চালানী ব্যৱসায়ৰ বৈশিষ্ট্য আৰু সুবিধাসমূহ আলোচনা কৰিব পাৰিব
- চালানী ব্যৱসায় আৰু বিক্ৰীৰ মাজৰ পাৰ্থক্যসমূহ নিৰ্ধাৰণ কৰিব পাৰিব
- চালানী ব্যৱসায়ৰ লাভ বা লোকচানৰ পৰিমাণ নিৰ্ধাৰণ কৰিব পাৰিব
- সামৰণি মজুত পণ্য তথা অবিক্ৰীত পণ্যৰ মূল্য নিৰ্ধাৰণ কৰিব পাৰিব
- স্বাভাৱিক লোকচান আৰু অস্বাভাৱিক লোকচানৰ মাজৰ পাৰ্থক্যসমূহ নিৰ্ধাৰণ কৰিব পাৰিব।

১১.২ পৰিচয়

আজিকালি বজাৰত তীব্ৰ প্ৰতিযোগিতাৰ ফলস্বৰূপে যিকোনো ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানে ব্যৱসায়ৰ বাবে অধিক বজাৰ দখল কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। ব্যৱসায়টোৱে স্থানীয় কাৰ্যকৰী ক্ষেত্ৰৰ

সীমা অতিক্রম কৰি এলেকা বিস্তৃতিৰ বাবে সিদ্ধান্ত ল'ব পাৰে। এনে পৰিস্থিতিত ব্যৱসায়ীজনে দূৰ ঠাইত পণ্য বিক্রী কৰিবৰ বাবে নিম্নলিখিত যিকোনো এটা প্রচেষ্টা বাছি ল'ব পাৰে।

(i) প্রত্যক্ষ বিক্রী

(ii) শাখা প্রতিষ্ঠানৰ যোগেদি বিক্রী

(iii) প্রতিনিধিৰ যোগেদি বিক্রী।

ওপৰত উল্লেখ কৰা তিনিটা প্রচেষ্টাৰ ভিতৰত প্রতিনিধিৰ যোগেদি বিক্রীৰ ক্ষেত্রত ব্যয় আৰু নিয়ন্ত্রণত বৈশিষ্ট্যমূলক সুবিধা আছে। প্রকৃততে, অতি ন্যূনতম আশংকাসহ ই হৈছে অতি সহজ ব্যৱসায় প্রসাৰৰ উপায়। এই প্রণালীত দস্তুৰী ভিত্তিত এজন বাহিৰৰ প্রতিনিধিক পণ্যৰ মালিকীস্বত্ব স্থানান্তৰ নকৰাকৈ পণ্য বিক্রীৰ বাবে প্রেৰণ কৰা হয়। দস্তুৰীৰ বিপৰীতে পণ্য পঠাওতা তথা উৎপাদনকাৰীয়ে বিক্রীৰ বাবে বাহিৰৰ প্রতিনিধিলৈ পণ্য পঠোৱা প্রক্রিয়াক চালান বোলা হয়।

১১.৩ চালানৰ ধাৰণা (CONCEPT OF CONSIGNMENT)

এতিয়া আমি প্রথমতে চালানৰ কিছুমান সংজ্ঞা আলোচনা কৰো আহক।

William Pickles ৰ মতে এজন ৰপ্তানিকাৰীয়ে তেওঁৰ প্রতিনিধিলৈ পণ্যাগাৰত ৰাখি অৱশেষত বিক্রী কৰিবৰ বাবে পঠোৱা সামগ্রীকে চালান বুলি বর্ণনা কৰা হয়। ('Goods forwarded by an exporter to his agent for the purpose of warehousing and ultimate sale are described as consignment')

R. N. Carter ৰ মতে এটা বহিঃগামী চালান হৈছে এখন ঠাইৰ পৰা আন এখন ঠাইলৈ, সাধাৰণতে, এখন দেশৰ পৰা আন এখন দেশলৈ বা বিদেশৰ ঠাইলৈ দস্তুৰীৰ বিনিময়ত এজন প্রতিনিধিৰ দ্বাৰা বিক্রী কৰিবৰ উদ্দেশ্যে পঠোৱা পণ্যৰ পৰিমাণ (" An outward consignment is the despatch of a quantity of goods from one place to another, usually to some country or place abroad, for the purpose of sale by an agent on commission")

B. G. Vickery ৰ মতে 'যেতিয়া বিক্রীৰ বাবে এজন প্রতিনিধিলৈ পণ্য প্রেৰণ কৰা হয় আৰু তেনে পণ্যৰ মালিকীস্বত্ব পণ্য প্রেৰকৰ ওচৰতে ন্যস্ত থাকে, তেতিয়া তেনে সামগ্রীক চালান হিচাপে আখ্যা দিয়া হয় ("When goods are despatched to an agent for sale and the ownership of such goods remains vested in the sender, they are termed as consignment")

গতিকে, ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা এইটো স্পষ্ট হয় যে চালানী ব্যৱসায় হৈছে উৎপাদনকাৰীৰ পৰা প্রতিনিধিলৈ মালিকীস্বত্ব স্থানান্তৰ নকৰাকৈ কিন্তু সিহঁতৰ বিক্রী কার্য সম্পন্ন কৰিবলৈ পণ্য স্থানান্তৰ কৰা এটা প্রণালী। পণ্য গ্রহণ কৰা প্রতিনিধিজনে পণ্য প্রেৰকে দিয়া

নির্দেশাৱলী অনুসৰি পণ্য বিক্রী কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে আৰু তেওঁৰ দস্তুৰীসহ বিক্রী কার্য সম্পাদন কৰিবৰ বাবে তেওঁ বহন কৰা খৰচ বিয়োগ কৰাৰ পিছত বিক্রী মূল্য পঠাই দিয়ে।

১১.৪ চালানী ব্যৱসায়ৰ লগত জড়িত গুৰুত্বপূর্ণ পদসমূহ (IMPORTANT TERMS RELATED TO CONSIGNMENT BUSINESS)

এই শাখাটোত আমি চালানী ব্যৱসায়ৰ লগত জড়িত কিছুমান পদ আলোচনা কৰিম যিবোৰে আপোনাক চালানী ব্যৱসায় প্রক্রিয়াৰ বিষয়ে জ্ঞান আহৰণ কৰাত সহায় কৰিব।

চালান প্রেৰক (Consignor) : চালানপ্রেৰক হৈছে এজন ব্যক্তি যি বিক্রীৰ বাবে বাহিৰৰ প্রতিনিধিলৈ পণ্য প্রেৰণ কৰে।

চালান প্রাপক বা চালানগ্রহীতা (Consignee) ঃ ব্যৱসায়ী তথা প্রতিনিধি, যালৈ বিক্রীৰ বাবে পণ্য পঠোৱা হয় তেওঁকে চালান প্রাপক বা চালানগ্রহীতা বোলা হয়।

বহিঃগামী চালান (Consignment outward) : যেতিয়া চালান প্রেৰকে বিক্রীৰ বাবে চালান প্রাপকলৈ পণ্য পঠায়, তেনে প্রেৰিত পণ্যক বহিঃগামী চালান বোলা হয়।

দস্তুৰী (Commission) : ই হৈছে বাহিৰৰ বজাৰত চালান প্রেৰকৰ হৈ প্রেৰিত পণ্য বিক্রী কৰিবৰ বাবে চালান প্রাপকক দিয়া পাৰিশ্রমিক। দস্তুৰী নিম্নলিখিত ধৰণৰ হ'ব পাৰে —

সৰল বা সাধাৰণী দস্তুৰী (Simple or general commission) : ই হৈছে চালানী সামগ্রী বিক্রী কৰি দিয়া বাবদ চালান প্রেৰকে চালান প্রাপকক দিয়া পাৰিশ্রমিক।

বিশেষ বা অতিৰিক্ত দস্তুৰী (Special or over-riding commission) : চালান প্রাপকে পণ্য অভীষ্ট বিক্রীৰ পৰিমাণত উপনীত হ'লে বা উচ্চমূল্যত পণ্য বিক্রী কৰাৰ পিছত চালান প্রেৰকে চালান প্রাপকক দিয়া ই এক অতিৰিক্ত দস্তুৰী।

জামিন দস্তুৰী (Del credere commission) : চালান প্রেৰকে চালান প্রাপকক অনুমোদন কৰা ই এক প্রকাৰৰ দস্তুৰী য'ত চালান প্রাপকে অনুদ্ধাৰণীয় ঋণৰ বাবদ উদ্ভৱ হোৱা লোকচান বহন কৰিবলৈ সন্মত হয়। গতিকে জামিন দস্তুৰী প্রদানৰ জৰিয়তে চালান প্রেৰকে চালান প্রাপকলৈ অনুদ্ধাৰণীয় ঋণৰ বাবদ উদ্ভৱ হ'ব পৰা লোকচান স্থানান্তৰ কৰে।

বিজক (Invoice) : চালান প্রেৰকে চালান প্রাপকলৈ প্রেৰিত চালানী সামগ্রীৰ সৈতে পঠোৱা ই এখন বিৱৰণী। এই বিৱৰণীতে চালান প্রেৰিত পণ্যৰ তথ্য যেনে মূল্য, পৰিমাণ, গুণগত মান, শ্রেণী, ওজন, পৰিমাণ, পৰিবহন আৰু অন্যান্য জড়িত খৰচসমূহৰ বিষয়ে উল্লেখ থাকে।

১১.৫ চালানৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ (FEATURES OF CONSIGNMENT)

এতিয়া চালানৰ বৈশিষ্টসমূহ আলোচনা কৰো আহক।

(i) পণ্য মালিকী স্বত্ব (Ownership of the goods) ঃ যদিও চালান ব্যৱসায়ত চালানপ্রেৰকে চালান প্রাপকলৈ পণ্য প্রেৰণ কৰে, কিন্তু তেনে পণ্যৰ মালিকীস্বত্ত্ব চালান

প্রেৰকৰ হাততে ন্যস্ত থাকে। চালানী পণ্য বিক্রী নহয়, ইয়াত কেৱল মাত্র পণ্যৰ দখলহে স্থানান্তৰ হয়।

(ii) পক্ষসমূহৰ মাজৰ সম্বন্ধ (Relationship between the parties) ঃ চালান প্রাপকে চালান প্রেৰিত পণ্যৰ নিৰাপদ তত্ত্বাৱধান আৰু বিক্রীৰ বিষয়ে আগবঢ়োৱা তেওঁৰ সেৱাৰ বাবে দস্তুৰী পোৱাৰ অধিকাৰ আছে।

(iii) পণ্যৰ ক্ষতিৰ সম্ভাৱনা (Risk of the goods) ঃ প্রতিনিধি তথা চালান প্রাপকে যদিও চালান প্রেৰকৰ হৈ পণ্য বিক্রী কৰে কিন্তু তেওঁ চালান প্রেৰিত পণ্যৰ কোনো ক্ষতি বা লোকচানৰ বাবে দায়ী নহয়।

১১.৬ চালানৰ সুবিধাসমূহ (ADVANTAGES OF CONSIGNMENT)

নিম্নলিখিতসমূহেই হৈছে চালানী ব্যৱসায়ৰ সুবিধা ঃ

(i) নূন্যতম বিক্রীব্যয়ৰ সংঘটন (Minimum selling cost is incurred) ঃ চালান প্রণালীৰ যোগেদি কৰা পণ্য বিক্রী তুলনামূলকভাৱে সস্তীয়া হয়। কিয়নো চালান প্রেৰকে তেওঁৰ পণ্য বজাৰত বিক্রী কৰিবৰ বাবে কোনো ধৰণৰ সংস্থাপনৰ প্রয়োজন নহয়।

(ii) পৃথক পৰিচালনা আৰু নিয়ন্ত্রণৰ প্রয়োজন নহয় (No separate management and control required) ঃ শাখা প্রতিষ্ঠানৰ দৰে চালানী ব্যৱসায় পৃথক পৰিচালনা নোহোৱাকৈ চলাই নিব পাৰি। পৃথক পৰিচালনাৰ অবর্তমানত ইয়াৰ ওপৰত নিয়ন্ত্রণ কৰাৰ প্রশ্নই নুঠে।

(iii) চালানপ্রেৰকৰ পৰা বজাৰকৰণৰ সমস্যা স্থানান্তৰ (Problem of marketing shifted from the consignor) ঃ যিহেতু চালান প্রাপকজন বজাৰৰ সৈতে জড়িত গভীৰ জ্ঞানসম্পন্ন ব্যক্তি, সেয়ে বাহিৰৰ বজাৰত পণ্য বিক্রী কৰাটো তেওঁৰ বাবে সহজ হয়।

(iv) তথ্যৰ সৰবৰাহ (Supply of information) ঃ চালান প্রাপকে অঞ্চলটোৰ গ্রাহকসকলৰ ৰুচি, পছন্দ, ক্রয় অভ্যাস, ক্রয় ক্ষমতা আদিৰ বিষয়ে বিভিন্ন তথ্যৰ যোগান ধৰিব পাৰে। ই চালান প্রেৰকক বজাৰ গৱেষণা সংক্রান্তত কোনো ব্যয় নকৰাকৈ বিভিন্ন সিদ্ধান্ত লোৱাত সহায় কৰে।

১১.৭ চালান আৰু বিক্রীৰ মাজৰ পার্থক্যসমূহ (DISTINCTIONS BETWEEN CONSIGNMENT AND SALE)

চালান আৰু বিক্রীৰ মাজত থকা পার্থক্যসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

(i) পণ্যৰ মালিকীস্বত্ব (Ownership of goods) ঃ চালানৰ ক্ষেত্রত পণ্যৰ মালিকীস্বত্ব চালান প্রাপকে পণ্য বিক্রী কৰা সময়লৈকে চালানপ্রেৰকৰ হাতত থাকে। কিন্তু বিক্রীৰ

ক্ষেত্রত বিক্রী চুক্তি তথা কার্য সম্পূর্ণ হোৱাৰ লগে লগে পণ্যৰ মালিকীস্বত্ব বিক্রেতাৰ হাতৰ পৰা ক্রেতাৰ হাতলৈ হস্তান্তৰিত হয়।

(ii) ফিৰৎ দিয়াৰ অধিকাৰ (Right to return) ঃ চালানৰ ক্ষেত্রত চালান প্রাপকে চালান প্রেৰকলৈ বিক্রী নোহোৱা পণ্য ফিৰৎ দিব পাৰে যদিহে তেওঁ দেখে যে পণ্যসমূহ বিক্রয়সাধ্য নহয়। আনহাতে, বিক্রীৰ ক্ষেত্রত ক্রেতাই পণ্য ফিৰৎ দিব নোৱাৰে যিহেতু তেওঁ এজন গৰাকী তথা মালিক যদিহে অন্যধৰণে মান্তি নহয়।

(iii) ক্ষতিৰ সম্ভাৱনা স্থানান্তৰ (Transfer of risk) ঃ যিহেতু চালানৰ পণ্যৰ মালিকীস্বত্ব স্থানান্তৰ নহয়, সেয়ে পণ্য ধাৰণ কৰা, প্রেৰণ কৰা বা বিক্রী কৰা বাবদ উদ্ভৱ হোৱা যিকোনো লোকচান চালান প্রেৰকে বহন কৰিব লাগে, কিন্তু বিক্রীৰ ক্ষেত্রত ক্রয়ৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা যিকোনো ক্ষতিৰ সম্ভাৱনা ক্রেতাই বহন কৰিব লাগে। যিহেতু তেওঁ পণ্যৰ গৰাকী।

(iv) সম্বন্ধ (Relationship) ঃ চালান প্রেৰক আৰু চালান প্রাপকৰ মাজৰ সম্বন্ধ মুখ্য ব্যক্তি আৰু প্রতিনিধিৰ সম্বন্ধ। আনহাতে, বিক্রেতা আৰু ক্রেতাৰ মাজৰ সম্বন্ধ পাওনাদাৰ আৰু দেনাদাৰৰ সম্বন্ধ হয়।

(v) পণ্যৰ মূল্য (Price of goods) ঃ চালান প্রেৰকে চালান প্রাপকলৈ পণ্য কিনাদাম বা বিক্রয় মূল্যত পঠায়। আনহাতে, বিক্রীৰ ক্ষেত্রত পণ্য কেৱলমাত্র বিক্রীমূল্যতহে বিক্রী কৰা হয়।

অনুশীলনী ১ (Exercise 1)

2016 চনৰ 1 জানুৱাৰীত খাৰুপেটীয়াৰ KPT Electronics এ 1500 গণনা কৰা যন্ত্র প্রতিটো 120 টকা কিনাদামেৰে চালান ভিত্তিত নিম্নলিখিত চর্তত Tezpur Electricals লৈ পঠালে।

(i) স্বাভাৱিক বিক্রীমূল্য প্রতিটোত 150 টকা

(i) চালান প্রাপকৰ দস্তুৰী নিম্নলিখিত ধৰণেৰে গণনা কৰা হয় ঃ

(ক) স্বাভাৱিক বিক্রীমূল্যৰ ওপৰত 5%

(খ) স্বাভাৱিক বিক্রীমূল্যৰ ওপৰৰ বিক্রী মূল্যত 10% অতিৰিক্ত দস্তুৰী

(গ) মুঠ বিক্রীৰ ওপৰত 1% জামিন দস্তুৰী।

Tezpur Electricals য়ে নিম্নলিখিত ধৰণেৰে বিক্রীৰ বিৱৰণী দিলে ঃ

500 গণনা কৰা যন্ত্র প্রতিটো 150 টকা দৰে = 75,000 টকা

500 গণনা কৰা যন্ত্র প্রতিটো 200 টকা দৰে = 100,000 টকা

মুঠ ১০০০ গণনা কৰা যন্ত্রৰ বিক্রীমূল্য = 175,000 টকা

চালান প্রাপকৰ দিবলগীয়া দস্তুৰীৰ পৰিমাণ নির্ধাৰণ কৰক যদি চালান প্রাপকে চালান দেনাদাৰৰ পৰা 1250 টকা আদায় কৰিব নোৱাৰে।

সমাধান ঃ

Tezpur Electricals ক দিবলগীয়া দস্তুৰী গণনা দেখুৱা বিবৃতি

সাধাৰণ দস্তুৰী (1,000 x 150 x 5%)	= 7,500 টকা
অতিৰিক্ত দস্তুৰী (500 x 50 x 10%)	= 2,500 টকা
জামিন দস্তুৰী (1,75,000 x 1%)	= 1,750 টকা
মুঠ দেয় দস্তুৰী	= 11,750 টকা

যিহেতু চালান প্ৰাপকক জামিন দস্তুৰী অনুমোদন কৰা হৈছে সেয়ে চালানত হোৱা অনুদ্ধাৰণীয় ঋণৰ পৰিমাণ চালান প্ৰাপকে বহন কৰিব লাগিব। গতিকে চালান প্ৰাপকৰ প্ৰকৃত দস্তুৰীৰ পৰিমাণ হ'ব (11750 – 1,250) টকা = 10,500 টকা উত্তৰ

কার্যকলাপ (Activity) ১.১

প্ৰশ্ন ঃ ডিমাপুৰৰ দীপকে 500 টা ষ্টভ, প্ৰতিটো ষ্টভৰ কিনাদাম 350 টকা নিম্নলিখিত চৰ্তত আগৰতলাৰ অতুললৈ চালান পঠালে।

(i) প্ৰতিটো ষ্টভৰ স্বাভাৱিক বিক্ৰীমূল্য 500 টকা

(ii) চালান প্ৰাপকৰ দস্তুৰী নিম্নলিখিত ধৰণেৰে গণনা কৰিব লাগে

(ক) স্বাভাৱিক বিক্ৰীমূল্যৰ ওপৰত 5%

(খ) স্বাভাৱিক বিক্ৰীমূল্যৰ ওপৰৰ যিকোনো বাহিৰ 10%

প্ৰতিনিধিয়ে বিবৃতি দিলে যে তেওঁ বিক্ৰী কৰিলে—

200 টা ষ্টভ প্ৰতিটো 500 টকা দৰে	= 1,00,000 টকা
250 টা ষ্টভ প্ৰতিটো 600 টকা দৰে	= 1,50,000 টকা
450 টা ষ্টভ বিক্ৰীমূল্য	= 2,50,000 টকা

উত্তৰ ঃ মুঠ দিবলগীয়া দস্তুৰীৰ পৰিমাণ 13,750 টকা

১১.৮ চালানী ব্যৱসায়ৰ বাবে হিচাপসম্পৰ্কীয় ব্যৱস্থাৱলী (ACCOUNTING FOR CONSIGNMENT BUSINESS)

চালান প্ৰেৰক আৰু চালান প্ৰাপক দুয়োজনেই তেওঁলোকৰ নিজৰ নিজৰ হিচাপৰ বহীত চালানী ব্যৱসায়ৰ লেনদেনসমূহ লিপিবদ্ধ কৰে। চালানপ্ৰেৰকে চালানী ব্যৱসায়ৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা লাভ বা লোকচান আৰু চালান প্ৰাপকৰ পৰা পাবলগীয়া ধন নিৰ্ধাৰণৰ বাবে লেনদেনসমূহ লিপিবদ্ধ কৰে। গতিকে চালান প্ৰেৰকে সাধাৰণতে নিম্নলিখিত চাৰিটা হিচাপ সংৰক্ষণ কৰে।

(ক) চালান হিচাপে (Consignment Account)

(খ) চালান প্ৰাপকৰ ব্যক্তিগত হিচাপে (Consignee's Personal Account)

(গ) চালান প্ৰেৰিত সামগ্ৰী হিচাপ (Goods sent on Consignment Account)

(ঘ) চালানী মজুত পণ্য হিচাপ (Stock on Consignment Account)

চালানপ্রেৰকৰ বহীত প্ৰবিষ্ট কৰা জাবেদা প্ৰৰিষ্টিসমূহ নিম্নলিখিত হ'ল।

(i) পণ্য পঠোৱা সময়ত (At the time of sending the goods)

(ক) পণ্য পঠোৱা বাবদ (For sending goods)

Consignment to .....A/c Dr.

To Goods sent on consignment A/c

(খ) পণ্য পঠাওতে কৰা খৰচসমূহৰ বাবে (For expenses incurred on sending the goods)

Consignment to .....A/c Dr.

To Cash / Bank / Creditors A/c

(ii) আগধন পোৱা সময়ত (At the time of receipt of advance)

(ক) চেক, ড্ৰাফট্/ বিনিময় বিল পোৱা বাবদ (For receipt of cheque/Draft/Bill)

Bank / Bills Receivable A/c Dr.

To Consignee A/c

(খ) বিনিময় বিল ভঙাওতে (For discounting the bill)

Bank / Discount on bills discounted A/c Dr.

To Bills Receivable A/c

(গ) বাট্টাৰ পৰিমাণ স্থানান্তৰ কৰোঁতে (For transfer of amount of discount)

Profit and Loss / Consignment to ..... A/c Dr.

To Discount A/c

(iii) বিক্ৰী বিৱৰণী পাওতে (On receipt of Account Sales)

(ক) নগদ আৰু বাকী দুয়োবিধ বিক্ৰীৰ পৰিমাণৰ সৈতে (With the amount of sale both cash and credit)

Consignee's A/c Dr.

To Consignment to .....

(খ) চালান প্ৰাপকে কৰা খৰচ আৰু তেওঁক দিবলগীয়া দস্তুৰীৰ সৈতে (With the expenses incresed and commission payable to the consignee)

Consignment to.....A/c Dr.

To Consignee A/c

(গ) যদি অনুদ্ধাৰণীয় ঋণ উদ্ভৱ হয় আৰু জামিন দস্তুৰী অনুমোদন কৰা নহয় (If bad debt arises and del credere commission is not granted)

Consignment to.....A/c Dr.

To Consignee A/c

(ঘ) দেয় উদ্ধৃত্ত পাওঁতে **(On receipt of balance due)**

Bank Dr.

To Consignee A/c

(iv) সামৰণী তাৰিখত (On the date of closing)

(ক) অবিক্রীত পণ্যৰ মূল্যৰ সৈতে (**With the value of unsold stock)**

Stock on Consignment A/c Dr.

To Consignment to ..... A/c

(খ) চালানত হোৱা লাভ /লোকচানৰ সৈতে (**With the profit/loss made on the consignment)**

Consignment to.....A/c Dr.

To Profit and Loss A/c

(When there is profit)

Or

Profit and Loss A/c Dr.

To, Consignment to.....A/c

(When there is loss)

(গ) চালান প্রেৰিত সামগ্রী হিচাপৰ উদ্ধৃত্ত স্থানান্তৰ কৰোঁতে (**For transfer of the balance of goods sent on consignment account)**

Goods sent on consignment A/c Dr.

To Purchases / Trading A/c

চালান প্রাপকৰ বহীত লিপিবদ্ধকৰণ (Recording in the books of consignee)

দেয় পৰিমাণ/চালান প্রেৰকক দিবলগীয়া/চালানপ্রেৰকে আগলৈ স্থানান্তৰ কৰা আগধন যেতিয়া প্রেৰিত পণ্যৰ একাংশ বিক্রী নোহোৱাকৈ থাকে আদি নির্ধাৰণ কৰিবৰ বাবে তেওঁলোকৰ মাজত সংঘটিত হোৱা লেনদেনসমূহ লিপিবদ্ধ কৰিবৰ বাবে চালান প্রাপকে চালান প্রেৰকৰ নামত এটা হিচাপ প্রস্তুত কৰে।

চালান প্রাপকৰ বহীত জাবেদা প্রৰিষ্টিসমূহ (Entries in the books of consignee)

(i) আগধন/ বিনিময় বিল পৰিশোধ কৰা সময়ত (At the time of payment of advance/ acceptance)

আগধন হিচাপে পৰিশোধ কৰা ধনৰ সৈতে

Consignor's A/c Dr.

To Bank / Bills Payable A/c

(ii) খৰচ আদায় দিয়া তাৰিখত (On the date of incurring expenses)

Consignor's A/c Dr.

To Bank / Cash A/c

(with the amount of expenses)

(iii) বিক্রী তাৰিখত (On the date of sales)

(ক) নগদ বিক্রীৰ সৈতে (With cash sales)

Bank / Cash A/c Dr.

To Consignor

(খ) বাকী বিক্রীৰ সৈতে (With credit sales)

Consignment Debtors A/c Dr.

To Consignor

(গ) চালানী দেনাদাৰৰ পৰা নগদ ধন আদায় কৰা সৈতে (With the cash realised from consignment debtors)

Cash / Bank A/c Dr.

To Consignment Debtors A/c

(iv) বিক্রী বিৱৰণী পঠোৱা সময়ত (At the time of sending Account sales)

(ক) চালান প্রেৰকৰ পৰা পাবলগীয়া দস্তুৰীৰ বাবে (For commission receivable from the consignor)

Consignor Dr.

To Commission A/c

(খ) চালান প্রেৰকলৈ নগদ টকা/ড্রাফট্ পঠোৱাৰ বাবে (For money or draft sent to the consignor)

Consignor Dr.

To Bank

অনুশীলনী (Exercise) 2

2015 চনৰ 1 জানুৱাৰী তাৰিখত গুৱাহাটীৰ গৌতমে ডিব্রুগড়ৰ দেবুলৈ প্রতি বাকচত 400 টকা হিচাপে 200 বাকচ প্রসাধন সামগ্রী পঠালে। গৌতমে 1,200 টকা গাড়ী ভাড়া আৰু 1800 টকা বীমাৰ বাবদ খৰচ কৰে। 2015 চনৰ 6 জানুৱাৰীত দেবুৱে পণ্যখিনিৰ প্রাপ্তি স্বীকাৰ কৰে আৰু 10,000 টকা আগধন হিচাপে গৌতমলৈ পঠাই দিয়ে। 2015 চনৰ 7 মার্চত গৌতমে বিক্রীৰ ওপৰত 10% দস্তুৰী বিয়োগ কৰাৰ পিছত বাকী দেয়ধনৰ বাবে এখন বেংক ড্রাফট্সহ এখন বিক্রী বিৱৰণী পায়।

বিক্রী বিৱৰণীখনত নিম্নলিখিত তথ্যসমূহ প্রকাশ কৰিছিল ঃ

(i) বিক্রী 1,05,200 টকা

(ii) গাড়ীভাড়া 1,000 টকা, আৰু

(iii) বীমা 1,200 টকা

দুয়োটা পক্ষৰ হিচাপৰ বহীত প্রয়োজনীয় জাবেদা প্রৱিষ্টিসমূহ দিয়ক আৰু খতিয়ান হিচাপসমূহো প্রস্তুত কৰক।

সমাধান ঃ

Journal Entries in the books of

Gautam (Consignor)

Date	Particulars	L.F.	Amount (Dr.)	Amount (Cr.)
1/1/15	Consignment to Dibrugarh A/c Dr. (200 x 400) To Goods sent on Consignment A/c (Being the cost of goods sent on consignment)		80,000	 80,000
,,	Consignment to Dibrugarh A/c Dr. To Cash (1200 + 1800) A/c (Being freight and insurance charges paid)		3,000	 3,000
6/1/15	Bank Dr. To Debu (Being the money received as an advance)		10,000	 10,000
7/3/15	Debu Dr. To Consignment to Dibrugarh A/c (Being sale proceeds of 200 cases of goods)		1,05,200	 1,05,200
,,	Consignment to Dibrugarh A/c Dr. To Debu (1000 + 1200) (Being the expences on carriage and insurance incurred by Debu)		2,200	 2,200

,,	Consignment to Dibrugarh A/c Dr. To Debu (Being the commission payable @ 10% on total sales of Rs. 1,05,200)		10,520	 10,500
,,	Bank A/c Dr. To Debu (Being the balance amount due from the consignee received)		*82,480	 82,480
,,	Goods sent on Consignment A/c Dr. To Purchases A/c (Being the goods sent on consignment transfered)		80,000	 80,000
,,	Consignment to Dibrugarh A/c Dr. To Profit and loss A/c (Being the profit on consignment transfered)		**9,480	 9,480

Dr. **Consignment to Dibrugarh A/c** **Cr.**

Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)	Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)
1/1/15	To Goods sent on			7/3/15	By Debu		1,05,200
	Consignment A/c		80,000		(Sale proceeds)		
,,	To Cash A/c		3,000				
7/3/15	To Debu (Expenses)		2,200				
,,	To Debu (Commission)		10,520				
,,	To Profit and Loss A/c		**9,480				
	(Balancing figure)		1,05,200				1,05,200

Dr. **Debu (Consignee) A/c** **Cr.**

Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)	Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)
7/3/15	To, Consignment to Dibrugarh A/c		1,05,200	6/1/15	By Bank (Advance) A/c		10,000
				7/3/15	By Consignment to Dibrugarh A/c		2,200
				,,	By Consignment to Dibrugarh A/c		10,520
					By Bank (draft) A/c		*82,480
			1,05,200		(Balancing figure)		1,05,200

Dr. **Goods sent on Consignment A/c** **Cr.**

Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)	Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)
7/3/15	To Purchases A/c		80,000	1/1/15	By Consignment to Dibrugarh A/c		80,000
	(transfered)		80,000				80,000

Solution:

Journal Entries in the books of

Debu (Consignee)

Date	Particulars	L.F.	Amount (Dr.)	Amount (Cr.)
6/1/15	Gautam Dr.		10,000	
	To Bank A/c			10,000
	(Being the amount paid as advance against consignment)			
7/3/15	Gautam (1000 + 1200) Dr.		2,200	
	To Cash A/c			2,200
	(Being the carriage and insurance charges paid for consignment)			

,,	Bank Dr. To Gautam (Being the sale proceeds of 200 cases of goods on consignment)		1,05,200	 1,05,200
,,	Gautam (10% of 1,05,200 Dr. To Commission A/c (Being the commission earned on sale of goods on consignment)		10,520	 10,520
,,	Gautam Dr. To, Bank A/c (Being the balance amount due to Gautam, sent by bank draft No..... dated.....)		*82,480	 82,480

Dr. **Gautam (Consignor) A/c** **Cr.**

Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)	Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)
6/1/15	To, Bank		10,000	7/3/15	By Bank		1,05,200
7/3/15	To Cash A/c		2,200				
	(Expenses)						
,,	To Commission A/c		10,520				
,,	To Bank		*82,480				
	(Balancing figure)		1,05,200				1,05,200

কার্যকলাপ (Activity) 1.2

নলবাৰীৰ মেচার্চ দত্ত এণ্ড কোম্পানীয়ে 100 বাকচ সামগ্ৰী প্ৰতি বাকচত 100 টকা হিচাপে বৰপেটাৰ মেচার্চ পাটগিৰিলৈ চালান হিচাপে পঠালে। মেচার্চ দত্ত এণ্ড কোম্পানীয়ে এখন বিক্ৰী বিৱৰণী পালে য'ত নিম্নলিখিত তথ্যসমূহ প্ৰকাশ কৰিছে ঃ

(i) বিক্ৰী 25,000 টকা

(ii) গাড়ী ভাড়া আৰু অন্যান্য খৰচসমূহ 300 টকা

(iii) মুঠ বিক্ৰীৰ ওপৰত 4% দস্তুৰী

মেচার্চ দত্ত এণ্ড কোম্পানীয়ে চালান প্ৰাপকৰ দস্তুৰী, গাড়ী ভাড়া আৰু অন্যান্য খৰচসমূহ বাদ দিয়াৰ পিছত বাকী থকা উদ্ধৃত্ত সম্পূৰ্ণকৈ আদায় পায়।

দুয়োটা পক্ষৰ বহীত জাবেদা প্ৰৰিষ্টিসমূহ দিয়ক আৰু খতিয়ান হিচাপসমূহো প্ৰস্তুত কৰক।

উত্তৰ ঃ চালানত লাভ 12,700 টকা, চালান প্ৰাপকৰ পৰা পোৱা ধন 23,700 টকা।

১১.৯ অবিক্ৰীত চালানী মালৰ মূল্যায়ন (VALUATION OF UNSOLD STOCK)

কেতিয়াবা চালান প্ৰেৰকে চালান প্ৰাপকলৈ বিক্ৰীৰ বাবে পঠোৱা পণ্যৰ কিছু অংশ হিচাপ কালৰ অন্তত বিক্ৰী নোহোৱাকৈ থাকি যাব পাৰে। যিবোৰ পণ্য বিক্ৰী নোহোৱাকৈ থাকি যায় সিহঁতক অবিক্ৰীত মজুত পণ্য বোলা হয়। এনে অবিক্ৰীত মজুত পণ্যসমূহ মূল্যায়ন কৰিব লাগে আৰু চালানত হোৱা লাভ বা লোকচানৰ পৰিমাণ নিৰ্ধাৰণৰ লগতে সিহঁতক হিচাপত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব লাগে। হিচাপৰক্ষণৰ ৰক্ষণশীলতা নীতি অনুসৰি চালান প্ৰাপকৰ হাতত পৰি থকা মজুতপণ্যৰ কিনাদাম বা বজাৰ মূল্য যিটোৱেই কম হয় তাতে মূল্যায়ন কৰিব লাগে। ইয়াত কিনাদাম বুলিলে পণ্যৰ কিনাদামৰ লগত পণ্য চালান প্ৰেৰকৰ গুদামৰ পৰা চালান প্ৰাপকৰ গুদামলৈ চালান কৰোতে দুয়োপক্ষই আদায় দিয়া প্ৰত্যক্ষ খৰচ সমূহ যোগ কৰিব লাগে। প্ৰত্যক্ষ খৰচৰ কিছুমান উদাহৰণ হৈছে গাড়ীভাড়া, ৰেলৰ ভাড়া, বহিঃ শুল্ক, পণ্য প্ৰৱেশ কৰে, পণ্য উঠোৱা আৰু নমোৱা খৰচ, কাৰ্যপযোগী খৰচ ইত্যাদি। অৱশ্যে কিছুমান খৰচ আছে যিবোৰ পৌনঃপুনিক প্ৰকৃতিৰ হয় কিন্তু সিহঁতে পণ্যৰ মূল্য বৃদ্ধি নকৰে। এনে খৰচসমূহক পৰোক্ষ খৰচ বোলা হয় যিবোৰ মজুতপণ্যৰ মূল্যায়নত বিবেচনাত লোৱা নহয়।

অনুশীলনী (Exercise)

2015 চনৰ 1 জানুৱাৰীত জগন্নাথ ইঞ্জিনিয়াৰিং কোম্পানীয়ে কোহিমাৰ মেচার্চ গিৰিধাৰী এণ্ড চনচ্‌লৈ 10 টা Jeyser প্রতিটো 10,000 টকাত পঠালে। জগন্নাথ ইঞ্জিনিয়াৰিং কোম্পানীয়ে গাড়ী ভাড়া বাবদ 8500 টকা আৰু বীমাৰ বাবদ 5,000 টকা খৰচ কৰিলে। জগন্নাথ ইঞ্জিনিয়াৰিং কোম্পানীয়ে মেচার্চ গিৰিধাৰী এণ্ড চনচ্‌ৰ পৰা 20 জানুৱাৰীত 20,000 টকাৰ এখন বিনিময় পত্র পালে আৰু সেইখন 19800 টকাত ভঙালে। 30 এপ্রিলত মেচার্চ গিৰিধাৰী এণ্ড চনচে এখন বিক্রী বিৱৰণী পঠায় আৰু তাত নিম্নলিখিত তথ্যসমূহ দেখুৱালে ঃ

(i) 8 টা Geyser প্রতিটো 18,000 টকা হিচাপে বিক্রী কৰে।

(ii) পণ্য প্রৱেশ কৰ 1500 টকা,

(iii) গাড়ী ভাড়া 4,000 টকা,

(iv) পৰিষ্কাৰ কৰা খৰচ 500 টকা

(v) গুদাম ভাড়া 2,000 টকা

(vi) বিক্রী খৰচ 1,500 টকা

(vii) বিক্রী দস্তুৰী 1500 হিচাপে আদায় দিয়ে।

কোহিমালৈ প্রেকিচ চালান হিচাপ আৰু মেচার্চ গিৰিধাৰী এণ্ড চনচ্‌ৰ হিচাপ চালান প্রেৰকৰ বহীত বছৰৰ শেষত 31 ডিচেম্বৰ তাৰিখত প্রস্তুত কৰি দেখুওৱা।

Solution:

In the books of

Jaganath Engineering Co.

Dr. **Consignment to Kohima A/c** **Cr.**

Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)	Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)
1/1/15	To Goods sent on consignment A/c (10,000 x 10)		1,00,000	30/4/15	By M/s Geridhary & Sons (Sale proceeds) (18,000 x 8)		1,44,000
,,	To Cash (expenses)A/c		13,500				
30/4/15	To M/s Geredhary & Sons A/c (expenses of consignee)		9,500	,,	By Stock on consignment A/c		23,900
,,	To M/s Geridhary &						

	Sons A/c (Commission)(1500 x 8)		12,000				
,,	To Profit and Loss A/c (Profit on consignment transfred)		32,900				
			1,67,900				1,67,900

Dr. **M/s Geridhary & Sons A/c** **Cr.**

Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)	Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)
30/4/15	To Consignment to Kohima A/c (18,000 x 8) (sale proceeds)		1,44,000	20/1/15	By Bills Receivable A/c		20,000
				30/4/15	By Consignment to Kohima A/c (expenses)		9,500
				,,	By Consignment to Kohima A/c (1500 x 8) (Commission)		12,000
				,,	By Bank A/c (Balance money received)		1,02,500
			1,44,000				1,44,000

অবিক্রীত মজুত পণ্যৰ মূল্য গণনা (Calculation of value of unsold stock)

10 টা geyser ৰ প্ৰাৰম্ভিক মূল্য (10,000 টকা x 10) = 1,00,000 টকা

(i) চালান প্ৰেৰকৰ প্ৰত্যক্ষ খৰচ (Direct expenses of consignor) :

গাড়ীভাড়া (Freight and carriage) = 8,500 টকা

বীমা (Insurance) = 5,000 টকা = 13,500 টকা

(ii) চালান প্ৰাপকৰ প্ৰত্যক্ষ খৰচ (Direct expenses of consignee) ঃ

প্ৰৱেশ কৰ (Octroi duty) = 1,500 টকা

গাড়ীভাড়া (Carriage) = 4,000 টকা

পৰিষ্কাৰ কৰা খৰচ (Cleaning Charges) = 500 টকা

= 6,000 টকা

এতেকে চালান প্ৰাপকৰ বাবে 10 টকা geyser ৰ কিনাদাম = 1,19,500 টকা

অবিক্রীত দুটা Geyser ৰ মূল্য = 119500/10 x 2 = 23,900 টকা

কার্যকলাপ (Activity) 1.3

গুৱাহাটীৰ মিঃ অমৰে 100 টিন পাউদাৰ গাখীৰ শিলচৰৰ মিঃ বুদ্ধলৈ প্ৰেৰণ কৰে। প্ৰতিটো টিনৰ মূল্য 1,000 টকা। মিঃ অমৰে নিম্নলিখিত খৰচসমূহ আদায় দিয়ে ঃ

বহন ব্যয় 800 টকা; গাড়ী ভাড়া 2800 টকা

মিঃ বুদ্ধই নিম্নলিখিত খৰচসমূহ আদায় দিয়ে।

বহিঃশুল্ক 4,000 টকা, পণ্যৰ প্ৰৱেশ কৰে 1000 টকা, খালাচ খৰচ 1200 টকা, বহন ব্যয় 200 টকা, গুদাম ভাড়া 3,000 টকা, বিক্ৰী প্ৰতিনিধিৰ দৰমহা 4,000 টকা।

বছৰটোৰ অন্তত বুদ্ধৰ হাতত 20 টিন গাখীৰ বিক্ৰী নোহোৱাকৈ থাকি গ'ল। প্ৰতি টিনৰ বজাৰ মূল্য 1,200 টকা।

বুদ্ধৰ হাতত বিক্ৰী নোহোৱাকৈ থাকি যোৱা পণ্যৰ মূল্যায়ণ কৰক।

উত্তৰ ঃ 20 টিনৰ কিনাদাম 22,000 টকা, প্ৰকৃত আদায়যোগ্য মূল্য 24,000 টকা এতেকে অবিক্ৰীত পণ্য মূল্যত হ'ব 22,000 টকা।

১১.১০ স্বাভাৱিক আৰু অস্বাভাৱিক লোকচানৰ অৰ্থ (MEANING OF NORMAL AND ABNORMAL LOSS)

যেতিয়া চালান প্ৰেৰকে প্ৰাপকলৈ পণ্য প্ৰেৰণ কৰে তেতিয়া পণ্য পৰিবহন অৱস্থাত (in transit) বা চালান প্ৰাপকৰ গুদামত পণ্যৰ লোকচান হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে। এনে লোকচান দুটা শ্ৰেণীত শ্ৰেণীবিভক্ত কৰা হয়।

স্বাভাৱিক লোকচান (Normal loss)

যিবোৰ লোকচান স্বাভাৱিক, নিহিত আৰু অপৰিহাৰ্য সিহঁতক স্বাভাৱিক লোকচান বোলা হয়। স্বাভাৱিক লোকচানৰ কাৰণসমূহ হৈছে ক্ষৰণ (leakage) বাষ্পীভৱন (evaporation) শুষ্কতা (drying) ইত্যাদি। এনে স্বাভাৱিক লোকচান স্বাভাৱিক ব্যয়ৰ একাংশ হিচাপে পৰিগণিত হয় আৰু কোনো অতিৰিক্ত হিচাপসম্পৰ্কীয় ব্যৱস্থাৱলীৰ প্ৰয়োজন নহয়।

অনুশীলনী (Exercise)

গুৱাহাটীৰ A এ 2,000 টিন তেল প্ৰতিটিনত 50 টকা দৰে বৰপেটাৰ B লৈ পঠালে। তেওঁ গাড়ীভাড়া বাবদ 20,000 টকা পৰিশোধ কৰে। স্বাভাৱিক অবচয়ৰ বাবে কেৱল মাত্ৰ 1950 টিনহে B এ গ্ৰহণ কৰে। চালান প্ৰাপকজনে মাল খালাচ কৰা বাবদ 6,000 টকা আদায় দিয়ে। 1300 টিন তেল বিক্ৰী কৰা হ'ল।

সামৰণি মজুত পণ্যৰ মূল্য গণনা কৰক।

সমাধান (Solution)

অবিক্রীত টিনৰ সংখ্যা গণনা (Calculation of number of tins unsold):

প্রেৰণ কৰা টিনৰ সংখ্যা (Tins sent)	= 2000
(বাদ) বিনষ্ট হোৱা টিন (Tins lost)	= 50
প্রাপ্ত টিন (Tins received)	= 1950
(বাদ) বিক্রী কৰা টিন (Tins sold)	= 1300
∴ অবিক্রীত টিন (Tins unsold)	= 650

অবিক্রীত পণ্যৰ মূল্য গণনা (Calculation of value of unsold goods):

অবিক্রীত পণ্যৰ মূল্য গণনা (Calculation of value of unsold goods):

2000 টিন তেলৰ 50 টকা দৰে কিনাদাম (2000 x 50 টকা)	= 1,00,000 টকা
যোগ ঃ চালান প্রেৰকে পৰিশোধ কৰা গাড়ী ভাড়া	= 20,000 টকা
	= 1,20,000 টকা
যোগ ঃ চালান প্রাপকে পৰিশোধ কৰা মালৰ খালাচ খৰচ	= 6000 টকা
এতেকে মুঠ খৰচ (total cost)	= 1,26,000 টকা

এতেকে অবিক্রীত পণ্যৰ মূল্য = $\frac{\text{চালান প্রেৰিত পণ্যৰ মুঠ ব্যয়}}{\text{চালান প্রাপকে পোৱা পণ্য}}$ x অবিক্রীত গোট

= $\frac{1,26,000}{1,950}$ টকা x 650

= 42,000 টকা

অস্বাভাৱিক লোকচান (Abnormal loss) ঃ

অস্বাভাৱিক লোকচান হৈছে এক প্রকাৰৰ লোকচান যি স্বাভাৱিক লোকচানৰ ওপৰত উদ্ভৱ হয়। এনে লোকচান অৱহেলা, অদক্ষতা বা দুর্ঘটনাৰ বাবে উদ্ভৱ হ'ব পাৰে। চালানৰ প্রকৃত লাভ বা লোকচানৰ পৰিমাণ নির্ধাৰণৰ বাবে অস্বাভাৱিক লোকচানৰ পৰিমাণ লাভ-লোকচান হিচাপত ডেবিট আৰু চালান হিচাপত ক্রেডিট কৰিব লাগে।

অনুশীলনী (Exercise)

জ্যোতিয়ে 100 টিন পাউদাৰ গাখীৰ প্রতি টিনত 300 টকা দৰে তেওঁ প্রতিনিধি গৌতমলৈ প্রেৰণ কৰিলে। জ্যোতিয়ে গাড়ীভাড়া আৰু বীমাৰ বাবদ 500 টকাৰ খৰচ আদায় দিলে। গৌতমৰ গুদামত 15 টিন জুয়ে পুৰি নষ্ট কৰিলে।

গৌতমে গুদামৰ ভাড়া 100 টকা, মাল খালাচৰ বাবে 1700 টকা খৰচ কৰিলে। গৌতমে 70 টিন 500 টকা দৰে বিক্রী কৰিলে।

অস্বাভাৱিক লোকচানৰ পৰিমাণ আৰু মজুত পণ্যৰ মূল্য নির্ধাৰণ কৰক।

সমাধান (Solution)

অস্বাভাৱিক লোকচানৰ মূল্য গণনা (Calculation of value of abnormal loss) ঃ

প্ৰতিটিনত 300 টকা দৰে 15 টিন গাখীৰৰ কিনাদাম = 4,500 টকা

যোগ ঃ চালান প্ৰেৰকে আদায় দিয়া সমানুপাতিক প্ৰত্যক্ষ খৰচ $\left(\frac{500}{100}\times 15\right)$ = 75 টকা

যোগ ঃ চালান প্ৰাপকে আদায় দিয়া সমানুপাতিক প্ৰত্যক্ষ খৰচ $\left(\frac{1700}{100}\times 15\right)$ = 255 টকা

অস্বাভাৱিক লোকচানৰ মূল্য (Value of abnormal loss) = 4,830 টকা

অবিক্ৰীত পণ্যৰ পৰিমাণ গণনা (Calculation of unsold goods):

প্ৰেৰিত চালানী মাল (goods sent) = 100 টিন

বাদ ঃ অস্বাভাৱিক লোকচান (Abnormal loss) = 15 টিন

85 টিন

বাদ ঃ বিক্ৰী কৰা পণ্য (goods sold) = 70 টিন

এতেকে অবিক্ৰীত পণ্যৰ পৰিমাণ (Unsold goods) 15 টিন

অবিক্ৰীত পণ্যৰ মূল্যায়ন (Valuation of unsold stock)

300 টকা দৰে 15 টিন গাখীৰৰ কিনাদাম = 4500 টকা

যোগ ঃ চালান প্ৰেৰকে আদায় দিয়া সমানুপাতিক প্ৰত্যক্ষ খৰচ = $\left(\frac{500}{100}\times 15\right)$ = 75 টকা

যোগ ঃ চালান প্ৰাপকে আদায় দিয়া সমানুপাতিক প্ৰত্যক্ষ খৰচ $\left(\frac{1700}{100}\times 15\right)$ = 255 টকা

অবিক্ৰীত পণ্যৰ মূল্য (Value of unsold stock) = 4830 টকা

(প্ৰকৃত আদায়যোগ্য মূল্য দিয়া নাই)

১১.১১ স্বাভাৱিক লোকচান আৰু অস্বাভাৱিক লোকচানৰ মাজৰ পাৰ্থক্য (DIFFERENCES BETWEEN NORMAL AND ABNORMAL LOSS)

স্বাভাৱিক লোকচান আৰু অস্বাভাৱিক লোকচানৰ মাজত থকা পাৰ্থক্যসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

বিষয় (Points)	স্বাভাৱিক লোকচান (Normal Loss)	অস্বাভাৱিক লোকচান [Abnormal loss)
১। প্রকৃতি (Nature)	ই অপৰিহার্য প্রকৃতিৰ।	ই পৰিহার্য যদিহে উপযুক্ত যত্ন লোৱা হয়।
২। লোকচানৰ কাৰণ (Causes of loss)	স্বাভাৱিকৰ লোকচান বাষ্পীভৱন, শুস্কতা, মামৰ ধৰা আদিৰ বাবে উদ্ভৱ হয়।	অস্বাভাৱিক লোকচান দুর্ঘটনা সংঘটিত হোৱা বাবে উদ্ভৱ হয়।
৩। ব্যয়ৰ লগত সম্বন্ধ (Relation with cost)	স্বাভাৱিক লোকচান ব্যয়ৰ একাংশ হিচাপে গণ্য কৰা হয়।	ই ব্যয়ৰ একাংশ নহয়।
৪। জাবেদা প্রৱিষ্টি (Journal entry)	স্বাভাৱিক লোকচানৰ বাবে জাবেদা প্রবিষ্টিৰ প্রয়োজন নহয়।	ইয়াৰ বাবে পৃথক জাবেদা প্রৱিষ্টিৰ প্রয়োজন হয়।
৫। বীমাৰ আবৃত (Insurance Coverage)	স্বাভাৱিক লোকচান বীমাৰ দ্বাৰা আবৃত নহয়।	ইয়াক বীমা কৰিব পাৰি।

১১.১২ বিজক মূল্যত পণ্য প্রেৰণ (CONSIGNING GOODS AT INVOICE PRICE)

কেতিয়াবা চালানী ব্যৱসায়ত চালান প্রেৰকে কিনাদামতকৈ অধিক দামত চালান প্রাপকলৈ পণ্য প্রেৰণ কৰে। এনে বর্ধিত দামক নকল বিজক মূল্য (Proforma Invoice Price) বোলা হয়। বিজক মূল্য ধার্য কৰাৰ মুখ্য উদ্দেশ্যসমূহ হৈছে ঃ

(ক) চালান প্রাপক বিজক মূল্যতকৈ কম দামত চালানী পণ্য বিক্রী নকৰিবলৈ বাধ্য কৰোৱা, আৰু

(খ) প্রকৃত মূল্য আৰু লাভৰ পৰিমাণ চালান প্রাপকৰ জ্ঞানৰ পৰা গোপনে ৰখা।

গতিকে বিজক মূল্য হৈছে এটা যিটো কিনাদামৰ লগত কিছু পৰিমাণৰ লাভ যোগ কৰি নির্ধাৰণ কৰি চালান প্রেৰকে চালান প্রাপকলৈ পণ্য প্রেৰণ কৰে। এইখিনিতে এইটো মনত ৰাখিব লাগে যে বিজক মূল্য বিক্রী মূল্য নহ'বও পাৰে।

অর্পিত ভাৰ (Loading)

চালানত হোৱা প্রকৃত লাভ বা লোকচানৰ পৰিমাণে নির্ধাৰণ কৰিবৰ বাবে বিক্রী মূল্য কিনাদামৰ লগত তুলনা কৰিব লাগে। গতিকে, কিনাদাম নিধাৰণৰ বাবে নিম্নলিখিত পদসমূহ উপযুক্তভাৱে সংযোজন কৰিব লাগে। সেয়ে কিনাদামলৈ পণ্যৰ মূল্য সংযোজন কৰা প্রক্রিয়াক অর্পিত ভাৰ মুক্তকৰণ বোলা হয়।

অর্পিতভাৰ গণনাৰ পদ্ধতি (Methods of calculation of loading):

(i) য'ত বিজক মূল্য আৰু কিনাদাম দুয়োটা দিয়া থাকে (Where both invoice price and cost price are given)

এই ক্ষেত্রত অর্পিত ভাৰ হৈছে বিজক মূল্য আৰু কিনাদামৰ পার্থক্য। উদাহৰণস্বৰূপে, ধৰি লওঁ প্রেৰণ কৰা পণ্যৰ বিজকমূল্য 1,80,000 টকা আৰু কিনাদাম 1,72,000 টকা। গতিকে পণ্যৰ ওপৰত অর্পিত ভাৰ হ'ব 180,000 টকা -172,000 টকা = 8,000 টকা।

(ii) যেতিয়া কিনাদাম দিয়ো আছে আৰু কিনাদামৰ ওপৰত কিছু শতাংশ হিচাপে বিজকমূল্য স্থিৰ কৰা হয় (When the cost price is given and the invoice price in fixed as a certain percentage above the cost price)

এই ক্ষেত্রত শতাংশ নিজেই অর্পিত ভাৰ হিচাপে গণ্য হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, যদি কিনাদাম 2,000 টকা হয় আৰু বিজকমূল্য কিনাদামৰ 10% ওপৰত স্থিৰ কৰা হয় তেনেহ'লে অর্পিতভাৰৰ পৰিমাণ হ'ব 200 টকা।

(iii) যেতিয়া কিনাদাম দিয়া আছে আৰু অর্পিতভাৰ বিজকমূল্যৰ এটা শতাংশ হিচাপে স্থিৰ কৰা হয় (When cost price is given and loading is fixed as a percentage on invoice price)

ধৰো কিনাদাম 2,000 টকা আৰু পণ্যসমূহ বিজক মূল্যৰ ওপৰত 20% লাভ ধৰি বিজক মূল্য নির্ধাৰণ কৰা হয়। তেতিয়া অর্পিত ভাৰ নিম্নলিখিত ধৰণেৰে গণনা কৰা হয়।

ধৰো বিজক মূল্য =100 টকা

বাদ অর্পিত ভাৰ = 20 টকা

এতেকে কিনাদাম = 80 টকা

এতেকে অর্পিত ভাৰৰ হাৰ হ'ব = $\frac{20}{80}$ বা $\frac{1}{4}$ কিনাদামৰ 25% ।

এতেকে অর্পিত ভাৰ হ'ব = 2,000 টকাৰ 25% = 500 টকা

(iv) যেতিয়া বিজকমূল্য দিয়া আছে আৰু অর্পিত ভাৰ কিনাদামৰ এক শতকৰা হিচাপে গণনা কৰা হয় (When invoice price is given and loading is calculated of a certain percentage of cost price):

ধৰো বিজকমূল্য 2,000 টকা আৰু অর্পিত ভাৰ কিনাদামৰ 25%। অর্পিত ভাৰ নিম্নলিখিত ধৰণেৰে গণনা কৰা হয়।

ধৰো, কিনাদাম = 100 টকা

যোগ অর্পিত ভাৰ = 25 টকা

এতেকে অর্পিত ভাৰ = $\frac{25}{125}$ বা $\frac{1}{5}$ বা 20%

এতেকে ভাৰ = 2000 টকাৰ 20% = 400 টকা

চালান হিচাপত নিম্নলিখিত পদসমূহত অর্পিত ভাৰ পোৱা যায়।

(ক) আৰম্ভণী চালানী মজুত পণ্য (stock on consignment at the beginning)

(খ) চালান প্রেৰিত সামগ্রী (Goods sent on consignment)

(গ) চালান প্রাপকে ফিৰৎ দিয়া সামগ্রী (Goods returned by the consignee)

(ঘ) সামৰণী চালানী মজুত পণ্য (Stock on consignment at the end)

অৰ্পিতভাৱৰ হিচাপৰক্ষণ ব্যৱস্থাৱলী (Accounting treatment of loading):

১। আৰম্ভণি মজুতপণ্যৰ ওপৰত থকা অৰ্পিত ভাৱ পৰিহাৰ কৰোঁতে (To eliminate the loading on the opening stock):

Stock Reserve A/c Dr.

To Consignment to..... A/c

২। চালান প্ৰেৰিত সামগ্ৰীৰ ওপৰত থকা অৰ্পিত ভাৱ পৰিহাৰ কৰোতে (To eliminate the loading on the goods sent on Consignment Account)

Goods sent on consignment A/c Dr.

To, Consignment to .....A/c

৩। চালান প্ৰাপকে ফিৰৎ দিয়া সামগ্ৰীৰ ওপৰত থকা অৰ্পিতভাৱ পৰিহাৰ কৰোতে (To eliminate the loading in the goods returnned by the consignee):

Consignment to .....A/c Dr.

To Goods sent on consignment A/c

৪। সামৰণি মজুত পণ্যৰ ওপৰৰ অৰ্পিতভাৱ পৰিহাৰ কৰোঁতে (To eliminate the loading on closing stock):

Consignment to.....A/c Dr.

To Stock Reserve A/c

অনুশীলনী (Exercise)

গুৱাহাটীৰ গণেশে শিৱসাগৰৰ পল্লৱলৈ 200 টোপোলা প্ৰসাধন সামগ্ৰী প্ৰতি টোপোলাত 500 টকা নমুনা বিজক মূল্যত, যাৰ কিনাদাম প্ৰতি টোপোলাত 400 টকা, প্ৰেৰণ কৰিলে। চালানপ্ৰেৰকে গাড়ীভাড়া আৰু বীমাৰ বাবদ 3,600 টকা খৰচ কৰিলে। চালান প্ৰাপকে মুঠ বিক্ৰীৰ ওপৰত 10% দস্তুৰী পাব।

চালান প্ৰাপক পল্লৱে খালাচী খৰচ 900 টকা গাড়ীভাড়া 700 টকা, বিক্ৰী সংক্ৰান্ত খৰচ 1,900 টকা আদায় দিলে। এইটো পোৱা গ'ল যে পণ্য পৰিৱহন হৈ থকা অৱস্থাত 20 টা টোপোলা নষ্ট হ'ল আৰু চালান প্ৰাপকে 160 টা টোপোলাহে বিক্ৰী কৰিবলৈ সক্ষম হ'ল আৰু দেয়ধনৰ পৰিমাণ বেংক ড্ৰাফট যোগে প্ৰেৰণ কৰিলে।

গণেশৰ বহীত শিৱসাগৰলৈ প্ৰেৰিত চালান হিচাপ আৰু পল্লৱৰ হিচাপ প্ৰস্তুত কৰা।

Solution:

In the books of Ganesh

Dr. Consignment to Sivasagar A/c Cr.

Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)	Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)
	To Goods sent on consignment A/c (200 x 500)		1,00,000		By Pallav (Sales) (160 x 500)		80,000
	To Cash A/c (freight and insurance)		3,600		By Goods sent on consignment A/c (load on goods sent)		20,000
	To Pallav (expenses)		3,500		By stock on consignment A/c		10,588
	To Pallav (commission) (10% of 80,000)		8,000		By Abnormal loss A/c		8,360
	To Stock Reserve A/c (load on closing stock)		2,000				
	To Profit & loss A/c		1,798				
			1,18,898				1,18,898

Dr. Pallav A/c Cr.

Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)	Date	Particulars	J.F.	Amount (Rs.)
	To Consignment to Sivsagar A/c		80,000		By Consignment to Sivsagar A/c		11,500
					Expenses 3,500		
					Commission 8,000		
					By Bank (remittance)A/c		68,500
			80,000				80,000

সমাধান ঃ

২৩ নং পৃষ্ঠাৰ হিচাপ দুটা ইয়াত দিব লাগে।

অস্বাভাৱিক লোকচানৰ পৰিমাণে গণনা (Calculation of Abnormal loss) :

অস্বাভাৱিক লোকচানৰ কিনাদাম (20 x 400)	= 8,000 টকা
যোগ চালানপ্ৰেৰকৰ সমানুপাতিক খৰচ (3600/200 x 20)	= 360 টকা
অস্বাভাৱিক লোকচানৰ কিনাদাম	= 8,360 টকা

সামৰণি মজুত পণ্যৰ পৰিমাণ গণনা (Calculation of closing stock)

অবিক্ৰীত পণ্যৰ প্ৰাৰম্ভিক কিনাদাম (500 x 20)	= 10,000 টকা
যোগ চালান প্ৰেৰকৰ সমানুপাতিক খৰচ (3600/200 x 20)	= 360 টকা
যোগ চালান প্ৰাপকৰ সমানুপাতিক খৰচ (1600/180 x 20)	= 178 টকা
অবিক্ৰীত পণ্যৰ ব্যয়	= 10,538 টকা
অবিক্ৰীত পণ্যৰ ওপৰত পুঁজিৰ পৰিমাণ (20 x 100)	= 2,000 টকা

কার্যকলাপ (Activity) ১.৪

গুৱাহাটীৰ ভৱই বালিজানৰ সুব্ৰতলৈ 100 টোপোলা প্ৰসাধন সামগ্ৰী, প্ৰতিটোপোলাৰ কিনাদাম 300 টকা, 400 টকা বিজক মূল্যত প্ৰেৰণ কৰিলে। ভৱই গাড়ীভাড়া আৰু বীমাৰ বাবদ 2,000 টকা খৰচ কৰিলে। চালানী সামগ্ৰী পোৱাৰ লগে লগেই সুব্ৰতই 20,000 টকাৰ এখন তিনিমহীয়া বিল ওপৰত স্বীকৃতি দি চালান প্ৰেৰকলৈ পঠালে আৰু চালানপ্ৰেৰকে ইয়াক পালে। বিভিন্ন খৰচৰ বাবে সুব্ৰতই 900 টকা পৰিশোধ কৰিলে। সুব্ৰতই 80 টা টোপোলা 410 টকাকৈ বিক্ৰী কৰিলে। সুব্ৰতই 6% দস্তুৰী বহীত খতিয়ান হিচাপসমূহ দেখুৱা। ভৱই 31ডিচেম্বৰত হিচাপসমূহ সামৰে।

উত্তৰ ঃ লাভ 4,132 টকা, মজুত সামগ্ৰীৰ মূল্য 8400 টকা (বিজক মূল্য)

১১.১৩ অধ্যয়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

এই অধ্যায়টোত আমি নিম্নলিখিত বিষয়সমূহ আলোচনা কৰিলো ঃ

- হিচাপৰক্ষণত চালান বুলিলে বিক্ৰীৰ উদ্দেশ্যে মালিকে প্ৰতিনিধিলৈ প্ৰেৰণ কৰা সামগ্ৰীকে বুজায়।
- চালান প্ৰেৰকে চালান প্ৰাপকক চালান প্ৰেৰিত সামগ্ৰী বিক্ৰীৰ বাবে দস্তুৰী দিয়ে।
- বিক্ৰী বিৱৰণী হৈছে এখন বিবৃতি যিখন চালান প্ৰাপকে চালানী ব্যৱসায়ৰ লগত জড়িত

সকলো বিষয়ৰ সবিশেষ উল্লেখ কৰি প্ৰস্তুত কৰি চালান প্ৰেৰকলৈ পঠাই দিয়ে।

- অবিক্ৰীত সামগ্ৰীৰ মূল্যায়ন কিনাদাম বা বজাৰ মূল্য যিটোৱেই কম হয় তাতেই মূল্যায়ন কৰা হয়।
- স্বাভাৱিক লোকচান হৈছে এবিধ লোকচান যিখিনি স্বাভাৱিকভাৱে নিহিত আৰু অপৰিহাৰযোগ্য।
- অস্বাভাৱিক লোকচান হৈছে এবিধ লোকচান যি অসাৱধানতা, দুৰ্ঘটনা বা ক্ষতিৰ বাবে উদ্ভৱ হয়।

১১.১৪ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

১) Rao, Thukaram. Advanced Accounting, New Delhi, New Age International Publishers.

২) Sikidar, Dr. Sajit. Nath, Dr. Ghanshyam, Accountancy Part II (2006) Guwahati, Modern Publishers.

৩) Grewal, T. S. Introduction to Accountancy (2007) New Delhi, & Chand and Co. Ltd.

৪) Dam, B. B. Sarda, R. A. Barman, Ramen. Kalita, Bijoy. Theory and Practice of Accountancy (2006). Guwahati, Capital Publishing Company.

১১.১৫ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ঃ চালানৰ সংজ্ঞা দিয়ক। ইয়াৰ সুবিধাসমূহ কি কি?

প্ৰশ্ন ২ঃ চালান আৰু বিক্ৰীৰ মাজত কিছুমান গুৰুত্বপূৰ্ণ পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ঃ নিম্নলিখিত পদসমূহৰ অৰ্থ লিখক

(i) চালান প্ৰেৰক, (ii) চালান প্ৰাপক (iii) বিক্ৰী বিৱৰণি, (iv) জামিন দস্তুৰী (v) অতিৰিক্ত দস্তুৰী (vi) স্বাভাৱিক লোকচান (vii) অস্বাভাৱিক লোকচান

প্ৰশ্ন ৪ঃ স্বাভাৱিক লোকচান আৰু অস্বাভাৱিক লোকচানৰ মাজৰ পাৰ্থক্য দেখুৱাওঁক।

প্রশ্ন ৫ঃ যোৰহাটৰ মেচার্চ ৰয় এণ্ড কোম্পানীয়ে 100 বাকচ সামগ্রী প্রতি বাকচত 100 টকা দৰে তেজপুৰৰ মেচার্চ বৰুৱা এণ্ড কোম্পানীলৈ পঠালে। চালান প্রেৰকে গাড়ীভাড়া আৰু বীমাৰ বাবদ 1000 টকা পৰিশোধ কৰিলে। মেচার্চ বৰুৱা এণ্ড কোম্পানীৰ পৰা বিক্রী বিৱৰণী পোৱা গ'ল ঃ মুঠ বিক্রীধন 25,000 টকা। চালান প্রাপকে পৰিশোধ কৰা খৰচ হৈছে, গাড়ীভাড়া 70 টকা, গুদামঘৰৰ খৰচ 230 টকা। মুঠ বিক্রীৰ ওপৰত 4% হিচাপে দস্তুৰী বাদ দিয়াৰ পিছত চালানৰ বাবদ দিবলগীয়া ধন চালানপ্রেৰকে সম্পূর্ণকৈ আদায় পালে।

চালান প্রেৰকৰ বহীত জাবেদা প্রৰিষ্টিসমূহ আৰু খতিয়ান হিচাপসমূহ দিয়ক।

প্রশ্ন ৬ঃ এলাহাবাদৰ A এ চুৰাটৰ S লৈ 200 যন্ত্র চালানত পঠালে। প্রতিটো যন্ত্রৰ কিনাদাম 130 টকা। কিন্তু প্রতিটোৰ বিজক মূল্য 160 টকা। A এ 800 টকা টোপোলা বন্ধাত খৰচ কৰিলে। S এ 700 টকা গাড়ী ভাড়া আৰু বীমা আৰু 50 টকা বিক্রী খৰচ হিচাপে পৰিশোধ কৰিলে। S এ বিক্রীৰ ওপৰত 6% দস্তুৰী আৰু $1^1/_2$% জামিন দস্তুৰীৰ অধিকাৰী হয়।

A ৰ বহীত প্রয়োজনীয় খতিয়ান হিচাপসমূহ প্রস্তুত কৰক।

*** ***** ***